
СОЦІОЛОГІЯ

Чеховська А. Ю.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ПРІОРИТЕТ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано основні аспекти соціальної політики України у сфері збереження здоров'я студентської молоді. З'ясовано головні підходи до тлумачення понять «молодь» та студентська молодь».

Ключові слова: здоров'я, соціальна політика, молодь, студентство.

Сьогодні аксіомою стала теза про те, що майбутнє України і майбутнє людства загалом належить молоді. Молодь, зокрема і студенти, є важливою частиною сучасного українського суспільства, носієм його інтелектуального потенціалу, визначаючи основні напрями соціально-економічного прогресу держави. Важливим є те, яке місце серед соціальних пріоритетів своєї політики держава визначить проблемам студентської молоді.

На сьогодні молодь визначають як соціально-демографічну групу, відокремлену на основі сукупності вікових характеристик і особливостей соціального стану. Відповідно до статті 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молодь, молоді громадяни – це громадяни України віком від 14 до 35 років [3].

Багато вітчизняних та закордонних фахівців-педагогів, психологів, соціологів, філософів цікавилися різноманітними питаннями молоді як соціального феномену, зокрема Є. Бородин, М. Головатий, А. Коновалов, М. Томенко, М. Перепелиця, М. Шишкова та інші. Однак поза увагою науковців залишився аспект збереження фізичного і психічного здоров'я сучасної студентської молоді як соціальний пріоритет політики України, адже здоров'я людини є однією з найвищих загальнолюдських та державних цінностей. Особливо актуальним це є сьогодні – у добу бурхливого розвитку технології, що

зумовлює значне забруднення екології, а також призводить до ведення молоддю малорухливого способу життя. Для України головною проблемою, яка пов'язана з майбутнім держави, є збереження і зміцнення здоров'я населення країни, у першу чергу студентства. Тому **метою статті** є з'ясувати ключові соціальні аспекти збереження здоров'я студентів у контексті державної політики України.

Молодих людей за віковими показниками та родом занять можна поділити на кілька груп:

- учнівська молодь (учні загальноосвітніх навчальних закладів),
- студентська молодь (студенти та слухачі вищих начальних закладів різних рівнів акредитації),
- молоді фахівці і робітники (молоді люди з вищою, середньоспеціальною освітою чи без освіти, які працюють),
- молоді люди, яким не вдалося з певних причин успішно соціалізуватися.

Однією з найбільш соціально та політично активних є група студентської молоді. Так, в Україні нараховується близько 11 млн. юнаків і дівчат, з них понад 1,5 млн. – студенти ВНЗ I-IV рівнів акредитації. У свою чергу, студент – це особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу та навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівнів. Виходячи з наведеного вище, до студентської молоді можна зараховувати осіб віком від 14 до 35 років, які зараховані і навчаються у ВНЗ I-IV рівнів акредитації.

Фізичне здоров'я студентів є дуже важливою проблемою і потребує втручання держави у питання розвитку спортивно-рекреативної інфраструктури (розширення мережі доступних спортивно-оздоровчих закладів, організацій), активізації спортивно-оздоровчої роботи зі студентською молоддю поза навчальними закладами та масштабної пропаганди здорового способу життя (на телебаченні, в інтернетпросторі тощо). Це, звісно, потребує від держави збільшення фінансування студентського спортивного руху (універсиади, спартакіади та ін.), а також використання позитивного міжнародного досвіду у сфері охорони здоров'я молоді, зокрема студентства.

Дослідження, проведені багатьма науковцями, свідчать, що основна маса населення країни має низький і нижче середнього рівня стан здоров'я та знаходиться за межами «безпечного здоров'я» [1]. Нині Україна переживає не тільки глибоку економічну, політичну і

соціальну кризу, але й стикається з такими демографічними процесами, які загрожують існуванню української нації.

Особливо актуальним це є сьогодні – у добу бурхливого розвитку технології, що зумовлює значне забруднення екології, а також призводить до ведення молоддю малорухливого способу життя. Ці та багато інших факторів підривають здоров'я сучасної української студентської молоді. Зокрема, С.О. Омельченко стверджує, що «у країні склалася кризова соціально-економічна ситуація, яка призводить до значного погіршення здоров'я населення, підриву системи охорони його здоров'я і руйнування економічних умов її подальшого розвитку, яка ще довго буде відображатися не лише на демографічному, а й на соціально-економічному розвитку країни» [8].

Загрозливих масштабів набуває також і розповсюдження ВІЛ/СНІДу. В Україні, за оцінками національних та міжнародних експертів, кількість ВІЛ-інфікованих визначається теоретично в межах 2 %, а кількість офіційно зареєстрованих на сьогодні перевищує 150 тисяч.

Переважну більшість інфікованих в Україні становлять молоді люди віком від 20 до 39 років, постійно реєструються інфіковані особи підліткового віку. За останнє десятиріччя поширення сифілісу серед дівчаток-підлітків віком 15-17 років збільшилося в 31,2 рази, у хлопчиків-юнаків – у 20,2.

Кількість споживачів наркотичних засобів та психоактивних речовин подвоїлася, окрім того, вікова межа наркозалежної молоді також виявляє тенденцію до зниження. Кількість зареєстрованих споживачів наркотиків перевищує 100 тис., 80 % з них становить молодь віком до 28 років, понад 8 тис. – неповнолітні. На обліку залежних від алкоголю перебувають 100 тис. неповнолітніх у віці 15-17 років.

Кожен третій підліток у віці 12-14 років та кожен другий у віці 15 років курять. До активних курців належать: серед хлопців 11 % у віці 13-15 років, 20 % у віці 15-16 років і 35 % у віці 16-17 років; серед дівчат відповідні показники – 5 %, 6 % і 19 %.

Низькою є сексуальна культура молодих людей, що негативно впливає на стан їхнього репродуктивного здоров'я. Попри те, що кількість абортів серед підлітків протягом останнього десятиліття суттєво зменшилася, вони й досі мають місце у дівчат віком до 14 років [7].

Такі загрозливі тенденції у сфері охорони здоров'я молоді вимагають від України чітких, виважених і невідкладних заходів щодо

їх подолання. Певні кроки до подолання факторів, що загрожують здоров'ю молоді загалом та студентів зокрема зроблено. Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 148 було затверджено Типове положення про центр для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді. Відповідно до цього Положення основними завданнями центру є створення умов для соціальної адаптації, зокрема, ВІЛ-інфікованих молодих громадян, розроблення і здійснення заходів щодо соціальної підтримки і супроводу молоді, що спрямовані на їхню інтеграцію в суспільство. Центр відповідно до покладених на нього завдань, зокрема, надає ВІЛ-інфікованим молодим громадянам різні види соціальних послуг; здійснює лікувально-оздоровчі заходи, подає в разі потреби першу невідкладну допомогу [5].

Постановою Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 року № 979 затверджено Типове положення про центр ресоціалізації наркозалежної молоді. Відповідно до цього Положення центр ресоціалізації наркозалежної молоді є спеціалізованим закладом, в якому на добровільних засадах цілодобово перебуває молодь, що пройшла курс лікування від наркотичної залежності в закладах охорони здоров'я та потребує отримання соціальних послуг [5].

Дієвим чинником регуляції ситуації з погіршенням здоров'я студентів повинна стати держава з її розгалуженою системою навчальних закладів та закладів охорони здоров'я. Саме об'єднані зусилля Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти і науки здатні ефективно спрямувати і організувати роботу щодо медико-соціального забезпечення молодіжної політики нашої держави.

Молодіжна політика в Україні щодо освіти, соціально-політичної, економічної галузей, розвитку духовного, культурного, фізичного потенціалу молоді та функціонування молодіжних організацій визначається законодавством України. Здоров'я молоді як соціальний пріоритет держави задеклароване у таких нормативних актах, як Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». У вказаному законі, зокрема, визначено загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молоді, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні.

На наш погляд, Україні на державному рівні необхідно нарешті розпочати розглядати студентську молодь як окрему активну суспільну силу і стратегічний ресурс розвитку країни. Це в сучасних

умовах вимагає виокремлення студентської молодіжної політики як одного із загальнонаціональних соціальних пріоритетів.

Основні зусилля повинні зосередитись на пошуку нових проектів, технологій, комплексних рішень у сфері державної соціальної молодіжної політики, постановці і формуванні стратегій, розподілі завдань і засобів.

Для українських органів державної влади у здійсненні молодіжної політики та подолання демографічної кризи найголовнішими напрямками діяльності є такі:

- забезпечення правової й соціальної захищеності молоді;
- надання молодому громадянину гарантованого державою мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, охорони здоров'я, професійної підготовки й працевлаштування;
- забезпечення збалансованого поєднання державних, суспільних інтересів та прав особистості у формуванні й реалізації національної молодіжної політики;
- пріоритет суспільних ініціатив стосовно аналогічної діяльності державних органів та установ при фінансуванні заходів і програм, що стосуються молоді;
- залучення молодих громадян до особистої участі у формуванні й реалізації програм, що стосуються молоді, суспільства та держави.

Наразі в Україні існує чимало нормативно-правових актів, що регулюють державну молодіжну політику у різних сферах: соціальне та професійне становлення молоді, молодіжне будівництво житла, дозвілля та громадська діяльність, підтримка творчої та обдарованої молоді, патріотичне та національне виховання молоді та інше [2]. Проте це не актуалізує проблему здоров'я як комплексну соціальну складову державної молодіжної політики.

Україна, на жаль, поки ігнорує соціальні вимоги світової спільноти до здоров'я людини, яке отримало відображення у відомому визначенні здоров'я, що міститься в преамбулі статуту Всесвітньої організації охорони (ВООЗ) здоров'я: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів». Серед багатьох законодавчих актів у галузі молодіжної політики лише один спрямований безпосередньо на студентську молодь (Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо підтримки становлення та розвитку студентської сім'ї» (зі змінами) від 14 березня 2001 року № 92-р.), і ще один – на охорону здоров'я молоді (Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань про

становище молоді в Україні «Формування здорового способу життя української молоді: стан, проблеми та перспективи» від 3 лютого 2004 року № 1425-IV).

Отже, збереження фізичного та психічного здоров'я студентської молоді є однією з базових функцій таких суспільних інститутів, як медицина, спорт, відпочинок і дозвілля. Вивчення ситуації з психічним здоров'ям студентів потребує поєднаних комплексних зусиль фахівців різних галузей: медиків, психологів, педагогів. У цьому ми вбачаємо перспективи та завдання подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апанасенко Г. Л. Кто хозяин здоровья? / Г. Л. Апанасенко // Зеркало недели. – 2007. – №36 (665). – С. 29-64.
2. Державна молодіжна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Державна_молодіжна_політика.
3. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
4. Здоров'я молоді в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Здоров'я_молоді_в_Україні.
5. Молодіжна політика в м. Харкові: Інформаційно-довідкове видання / Упор.: А. Коновалов, М. Шишкова й ін. – Х.: ХМЦДМ, 2007. – 77 с.
6. Молодь: її права та соціальне становлення в сучасній Україні. Мін'юст України; Роз'яснення від 13.09.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0032323-12>.
7. Навчально-методичний комплекс дисциплін фахової підготовки бакалавра за напрямом «Здоров'я людини»: [наук. метод. зб.] / заг. ред. С. В. Страшко. – К. : Освіта, 2013. – С. 3.
8. Омельченко С. О. Теоретико-методологічні засади взаємодії соціальних інститутів у формуванні здоров'я та здорового способу життя особистості / С. О. Омельченко // Молодь і ринок. – 2007. – № 8 (31). – С. 68-73.

Чеховская А. Ю. Сохранение здоровья студенческой молодежи как социальный приоритет Украины.

В статье проанализированы основные аспекты социальной политики Украины в сфере сохранения здоровья студенческой молодежи. Рассмотрены основные подходы к определению понятий «молодежь» и «студенческая молодежь».

Ключевые слова: здоровье, социальная политика, молодежь, студенчество.

Chekhovska A. Preservation of health of students as a social priority of Ukraine.

The article analyzes the main aspects of the social policy of Ukraine in the field of preserving the health of students. Concepts of youth and students have been analyzed in the article.

Keywords: health, social policy, youth and students.

**Слющинський Б. В.,
Іваноглу Н. Л.**

ДИХОТОМІЧНІ ПРОЦЕСИ ГОМОГЕНІЗАЦІЇ ТА ГЕТЕРОГЕНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПРИАЗОВ'Ї

У статті розкрито особливості етнокультурних відносин, що викликають дихотомічні процеси гомогенізації та гетерогенізації населення регіону. Автор простежує зв'язок між етнонаціональними особливостями, віковим цензом, адаптацією поколінь та способом розселення етносів (компактне, дисперсне). Доведено, що етнонаціональні функції досвіду життєдіяльності разом із національним усвідомленням, етнічною ментальністю та сучасним станом існування є важливою детермінантою становлення та буття сучасної спільноти українського Приазов'я.

Ключові слова: дихотомічні процеси, гомогенізація, гетерогенізація, акультурація, декультурація, міжкультурна комунікація.

Населення будь-якого регіону є складною відкритою системою, бо на нього впливають дії чинників зовнішнього середовища та процесів внутрішньої системної природи, особливо якщо воно дуже різноманітне за етнонаціональним та релігійним складом, а також розселенням: компактним і дисперсним. За таких умов населення знаходиться у стані постійної дихотомії процесів гомогенізації (через механізми акультурації) та гетерогенізації (структуризації). На думку українського аналітика, журналіста та громадського діяча О. Друля, на процеси гомогенізації в етнічно гетерогенному суспільстві накладаються процеси спільної державної ідентифікації з відповідними процесами акультурації та декультурації. За таких умов відбувається дихотомічний поділ. Особливість дихотомічного поділу полягає в тому, що члени спільноти виділяються за наявністю або відсутністю якоїсь ознаки, вичерпують увесь обсяг поділюваного поняття; кожен предмет, мислимий у родовому понятті, потрапляє